

ВІДГУК

офиційного опонента доктора економічних наук, професора Нестеренко Світлани Анатоліївни на дисертаційну роботу Божка Миколи Володимировича на тему: «Управління витратами виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямами науково-дослідної роботи.

Розвиток виробничих відносин у сільському господарстві та зростання конкуренції спонукає виробників до перегляду усталених підходів до формування виробничих витрат. Сучасні умови господарювання потребують реалізації такого механізму формування виробничих витрат, за якого виробництво сільськогосподарської продукції здійснювалося б з випереджаючим зростанням порівняно з витратами. Це обумовлює використання інтенсивних енергозберігаючих технологій та нових підходів до організації виробничих процесів. Вітчизняні підприємства тривалий час не розглядали витрати як об'єкт управління. Однак ці питання набувають актуальності насамперед через те, що сільськогосподарські виробники не мають можливості впливати на ринкові ціни виробленої продукції, а покращити фінансові результати та ефективність діяльності можуть лише впливаючи на власні виробничі витрати з метою їх оптимізації. В даному контексті дослідження проблем формування, розподілу та оцінки витрат в процесі виробничої діяльності підприємств є актуальним, зокрема для сільськогосподарських підприємств. Ефективне управління витратами передбачає вивчення основних зasad їх формування, використання сучасних

методів аналізу, оцінки та планування. Відсутність узагальненого досвіду і комплексних наукових досліджень в області управління витратами виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах потребує відповідних наукових досліджень. З огляду на відзначене, тема дисертаційного дослідження Божка Миколи Володимировича є безперечно актуальню.

Дисертаційна робота виконана у відповідності з планами науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (номер державної реєстрації 0118U000065), та дербюджетною темою Харківського національного університету ім. В.В. Докучаєва (номер державної реєстрації 0116U00001). Вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку продукції рослинництва, яке дозволить підприємствам отримувати високі прибутки, є складовою частиною наукових досліджень за темою: «Теоретико-методологічне забезпечення економічного розвитку аграрного сектору економіки на сільських територіях».

2. Ступінь достовірності і обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження, наукова новизна.

Ознайомлення з теоретичними та методичними аспектами управління витратами на сільськогосподарських підприємствах, представленими в першому розділі дисертаційної роботи, показує з'ясування сутності досліджуваного явища в контексті витрат як економічна категорія (с.23-41), ідентифікація якого в достатній мірі розкривається висвітленням еволюції теоретичних поглядів на «вартість товару», «вартість на витрати виробництва». Відтак, науково-обґрунтованими постають теоретичні положення щодо управління вартістю сільськогосподарських підприємств. Методичні аспекти оцінки класифікації витрат (с.42-59) дає змогу чітко визначити величину витрат, провести розрахунок собівартості окремих видів продукції. Завдяки такому підходу здобувачеві вдається подолати неоднозначність існуючих підходів науковців

при трактуванні низки досліджуваних економічних категорій, а також систематизувати й узагальнити підходи щодо алгоритму системи управління витратами підприємства. Поділяємо позицію автора щодо вагомості теоретичних аспектів формування та управління витратами на сільськогосподарських підприємствах (с.60-72). Здобувачем сформовано досить вагомий алгоритм управління витратами сільськогосподарських підприємств.

Аналіз витрат та оцінки рівня їх ефективності при виробництві продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах представлений у другому розділі дисертації, цілком справедливо першу позицію відводить аналізу стану і тенденціям розвитку сільськогосподарських підприємств (с.75-87). Предметно досліджуючи розвиток агропідприємств справедливо вказує на його об'єктивний характер. Детально проаналізовано основні тенденції та особливості формування рівня витрат та підприємствах регіону (с.88-106), які характеризують рівень як спроможного підприємства вести виробництво, так і виступають ознакою конкурентоспроможності. Служними в оцінці ефективності витрат при виробництві продукції рослинництва на підприємствах регіону (с.107-126), дисертант встановив залежність зміни структури витрат в залежності від обраних критеріїв.

Запропоновані в третьому розділі дисертації шляхи підвищення ефективності управління витратами виробництва продукції рослинництва (с.130-145), здобувач цілком справедливо вказує на необхідність спеціалізації та концентрації виробництва як фактора формування ефективності витрат галузі рослинництва. Оптимізаційна структура витрат при виробництві окремих культур на сільськогосподарських підприємствах (с.146-158) в якості прикладних орієнтиру проводилась на матеріалах підприємств Харківської області в розрізі різних рівнів результативності діяльності підприємств. Саме такий підхід дозволив побудувати авторові алгоритм залежності між величиною витрат та доходу на 1 га посівної площі культур. Одним із шляхів підвищення ефективності управління витратами в умовах дії закону спадної віддачі (с.159-178) автор пропонує методичний підхід до визначення величини

можливих дотацій з боку держави.

Ознайомлення з дисертаційною роботою Божка Миколи Володимировича дає підставу стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться в ній. Вони базуються на принципах системного підходу та аналізу проблем управління витратами виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств, вивчені законодавчих та нормативно-правових актів, а також наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених за темою проведеного дослідження. Для досягнення високого ступеня обґрунтованості та достовірності наукових результатів дисертантом використані різні методи дослідження, зокрема діалектичний, монографічний, абстрактно-логічний, статистико-економічний, кореляційно-регресійний, економіко-математичного моделювання та інші.

Мета, задачі, предмет та об'єкт дослідження у дисертаційній роботі сформульовані коректно відповідно до обраної теми. Структура та зміст роботи відповідають постановленим цілям, теоретично, методично і практично взаємообумовлені, демонструють обґрунтовану позицію здобувача щодо управління витратами виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств.

Дослідження Божка М.В. характеризується науковою новизною ряду обґрунтованих положень, які були одержані в результаті теоретико-методичних зasad та розроблення практичних рекомендацій щодо можливих шляхів підвищення їх ефективності. Найбільш суттєвими результатами проведених досліджень, які мають наукову новизну і виносяться на захист є:

Упереде:

– запропоновано методичний підхід до визначення рівня державних дотацій при частковій компенсації витрат на мінеральні добрива з врахуванням дії закону спадної віддачи;

Удосконалено:

– класифікацію витрат сільськогосподарських підприємств з виділенням окремої групи витрат, які повинні нести землекористувачі на землях гіршої

якості для отримання того самого рівня урожаю, як і землекористувачі на землях кращої якості в умовах дії закону спадної віддачі для отримання очікуваного фінансового результату;

- оцінку впливу рівня витрат на урожайність окремих культур з визначенням меж фазових переходів в ланці «витрати – урожайність»;
- оцінку структури витрат через розрахунок запропонованого коефіцієнта структури постійних витрат;

Дістало подальший розвиток:

- трактування сутності категорій «витрати», як процесу використання ресурсів підприємством при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, який призводить до зменшення власного капіталу або збільшення зобов'язань;
- оцінка впливу розмірів підприємств та рівня інтенсивності виробництва окремих сільськогосподарських культур на зміну структури витрат;
- оцінка впливу концентрації виробництва на рівень ефективності витрат з визначенням оптимальних розмірів посівних площ окремих культур при яких величина прибутку та рівень рентабельності будуть максимальними;
- аналіз впливу рівня інтенсивності виробництва на зміну структури витрат в ланці «постійні-змінні» з виділенням нелінійного характеру.

3. Наукова і практична цінність одержаних результатів досліджень.

Узагальнення та розвиток теоретико-методологічних положень щодо питань управління витратами виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств, системність підходу до вивчення досліджуваної проблеми дають можливість зробити висновок, що проведене дисертаційне дослідження має важливе наукове значення. Здійснені автором дослідження, узагальнення наукового та практичного досвіду дозволили дисертанту підготувати роботу, наукова цінність якої полягає в обґрунтуванні шляхів і напрямів оновлення механізму управління витратами виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств. Автору вдалося

комплексно і системно опрацювати значний масив економіко-статистичної інформації та виділити низку найнагальніших проблем, актуальних на нинішньому етапі розвитку галузі.

Результати дисертаційної роботи є придатними для застосування в практичній діяльності підприємств та у навчальному процесі під час підготовки фахівців економічного напрямку. Основні положення, викладені автором, є важливим підґрунтям подальшого розвитку теорії і практики управління витратами виробництва продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств.

Рекомендації, які надані в дисертації, фактично аргументовані, підкріплені відповідними факторними залежностями. Вони спрямовані в кінцевому підсумку на розвиток виробництва продукції рослинництва, покликані вирішувати вагомі соціально-економічні і соціально-політичні завдання суспільства.

Підсумовуючи вище сказане, вважаю, що тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, результати дослідження доведено до рівня їх впровадження. Оформлення дисертації роботи відповідає вимогам, що ставляться до написання кандидатських дисертацій економічного профілю.

4. Повнота викладу результатів дослідження

Основні положення роботи висвітлені в авторефераті дисертації та в наукових публікаціях здобувача (за темою дисертації здобувач має 20 наукових друкованих праць загальним обсягом 4,5 ум-др. арк., з них: 7 у наукових фахових виданнях України та включених до міжнародних наукометрических баз даних, обсягом 3,45 друк. арк., 13 публікацій – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації.

Обсяг друкованих праць, їх кількість, зміст і стиль викладу результатів дослідження, наукових положень та рекомендацій відповідають встановленим вимогам до публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового

ступеня кандидата економічних наук.

5. Критичні зауваження та дискусійні положення по дисертації

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу позитивно, хотілося б звернути увагу на деякі зауваження та дискусійні положення:

- 1) На рис. 1.1 наведена система управління витратами на підприємстві, яка має вертикальну інтеграцію. Однак, виникає питання яким чином виділені складові даної системи взаємодіють між собою на горизонтальному рівні.
- 2) Аналізуючи по даним таблиці 2.2 зміну структури посівних площ в Україні та Харківській області автор констатує суттєве її порушення порівняно з науково-обґрунтованими нормами. В той же саме час залишається поза увагою проблема як вирішити дану ситуацію і які економічні наслідки вона може мати для підприємств.
- 3) Розгляд таблиці 2.5. Склад та структура витрат за елементами на виробництво продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Харківської області в 2015-2017 рр засвідчив, що найбільш суттєво зросла питома вага інших витрат. Однак, автор залишає даний факт без детального розгляду.
- 4) За даними таблиці 2.7. можна зробити висновок, що збільшення величини посівної площи пшениці призводить до зменшення питомої ваги витрат на нафтопродукти. Відтак, виникає питання - це пов'язано з використанням більш сучасних технологій чи організацією самого виробництва?
- 5) На с. 119 наводиться висновок, що саме рівень урожайності є головним фактором, який визначає рівень прибутку та рентабельності виробництва. В той же саме час автор є прихильником дії закону спадної віддачі в сільському господарстві. Таким чином, виникає ситуація коли збільшення витрат з одного боку, призводить до зростання рівня урожайності, а з іншого до падіння ефективності. Яким чином можна пояснити дане протиріччя?
- 6) Аналіз постійних витрат виконується з використанням графічного

методу. В той же саме час було б доречним перевірити отримані результати за допомогою інших методів.

7) Пропонуючи систему дотацій автор базується на виявленій закономірності падіння рівня ефективності виробництва при нарощуванні рівня внесення мінеральних добрив. Однак, чи не існує подібна залежність, наприклад, по статті витрат «насіння»? Можливо подібна система була б більш ефективною саме по даній статті.

В цілому висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не знижують наукової і практичної цінності даного дисертаційного дослідження.

6. Загальний висновок про наукову роботу дисертанта

Дисертаційна робота Божка Миколи Володимировича є самостійною науковою працею, яка містить сукупність наукових положень та практичних результатів, має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок автора в розвиток теоретико-методологічних аспектів управління витратами продукції рослинництва сільськогосподарських підприємств.

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертаційна робота «Управління витратами виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах» є завершеним науковим дослідженням, відзначається науковою новизною та має практичну цінність і відповідає таким чином вимогам п.п.9,10,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Божко Микола Володимирович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, завідувач кафедри менеджменту Таврійського державного агротехнологічного університету

С.А. Нестеренко

Підпис С.А.Нестеренко
закінчує:

А.В. Терещенко